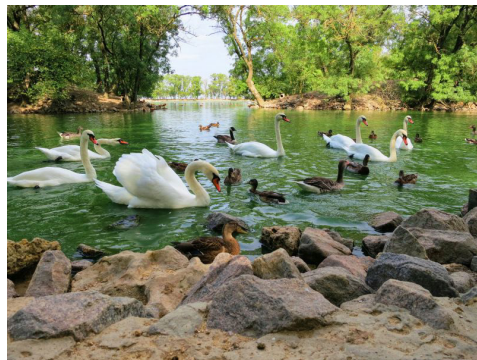

<https://discoverkherson.com.ua>

Асканія-Нова

Біосферний заповідник «Асканія-Нова» імені Фрідріха Фальц-Фейна – найстаріший степовий резерват світу, одне з 7 природних чудес України, що входить в сотню найвідоміших заповідних територій планети. Щороку його відвідує близько 140 тисяч туристів. Заснований у 1898 році. У 1920-х роках заповідник носив іншу назву – «Чаплі». Цей топонім походить від давнього українського терміну «чапеля», або «чапля», що означає «під» – плоскодonna, замкнена западина на земній поверхні. До нашого часу цей термін застосовується лише до найбільшого зі збережених степових подів, що також розміщений у заповіднику – Великий Чапельський під. У 1983 році заповідник отримав статус біосферного, а в 1984-му ввійшов до мережі біосферних резерватів всесвітньої організації ЮНЕСКО.

Розташований у Чаплинському районі Херсонської області та займає площу 333 км². Він по праву є найстарішим степовим Біосферним заповідником планети і найкрупнішим серед європейських степових заповідних територій. Заповідник міститься на Причорноморській низовині, яка являє собою пласку, дещо нахилену на південь рівнину, що прилягає до Чорного й Азовського морів. Розташована між дельтою Дунаю на заході й річкою Кальміус на сході. Висоти від –5 (поблизу Куяльницького лиману) до 179 м, у середньому 90-150 м.

Біологічна різноманітність степових екосистем налічує більше 500 видів вищих рослин і більше 3000 видів тварин. В Асканії-Новій мешкають в напіввільних умовах зебри та антилопи, бізони та буйволи, олені та дикі коні – всього понад 1000 тварин з різних материків.

Територія заповідника розділена на 3 частини: Північну, Південну та Великий Чапельський під. Останній являє собою природну низовину та є абсолютно заповідною територією, де вільно пасуться тварини. У степу можна побачити сайгаків, бізонів, ко-

ней Пржевальського, антилоп та інших рідкісних тварин. У полі росте велика кількість червонокнижних рослин, серед них і ендемік **Асканії-Нової** – рябчик шаховий. В **Асканії** можна відвідати один з найкращих дендропарків України, який функціонує завдяки складній зрошувальній системі, а також зоопарк та орнітопарк. У заповіднику успішно розводять і селекціонують тварин. Так, в **Асканії** з'явилося кілька нових порід овець. Заповідник регулярно продає рідкісних тварин для колекцій зоопарків за кордоном.

Гранітно-степове Побужжя

Гранітно-степове Побужжя – природний комплекс в Україні, у межах північно-західної частини Миколаївської області. Вважається однією з найдавніших ділянок суші Євразії, яка не поринала в морські глибини протягом 60 мільйонів років. До складу комплексу входять: екосистема річки Південний Буг та її прибережної зони у межах між містами Первомайськ (на півночі) та Южноукраїнськ (на півдні), а також екосистеми приток Південного Бугу: Мертвоводу (Актовський каньйон), Арбузинки тощо; села Мигія, Грушівка. Потребує комплексної охорони. Гранітно-степове Побужжя (разом з Регіональним ландшафтним парком «Гранітно-Степове Побужжя») визнаний одним із 7 природних див України.

Величні гранітні скелі місцями сягають 40-50 м заввишки, річище Бугу порожисте з водограями та островами, долина місцями каньйоноподібна. Схожий характер мають і долини лівих приток Південного Бугу – Мигійського Ташлику, Великої Корабельної, Мертвоводу. Гранітно-степове Побужжя – це справжній гірський краєвид серед Українського степу.

У складі природної флори Гранітно-степового Побужжя виявлено близько 800 видів вищих рослин. Кількість видів хребетних тварин становить понад 180. Серед них слід особливо виокремити унікальний комплекс риб порожистої частини Південного Бугу (понад 35 видів). Поряд із поширеними видами тут

мешкає марена дніпровська – дивовижно красива, сильна тварина, для якої, на жаль, це останній притулок на Землі. Усього у Гранітно-степовому Побужжі зареєстровано 15 видів хребетних тварин, занесених до національної Червоної книги та Європейського Червоного списку. Серед них: шемаєя дунайська, марена дніпровська, полоз лісовий, полоз жовточеревий (жовтобрюх), балабан, орел-карлик, видра річкова, борсук та інші. Внаслідок суцільної розораності прилеглих земель, для більшості видів тварин каньйон став останнім притулком. За оцінками фахівців тільки комах на території Гранітно-степового Побужжя мешкає не менше 9 тисяч видів.

Гранітно-степове Побужжя надзвичайно багате на археологічні пласти: палеоліт, мезоліт, неоліт, мідна і залізна доба, бронзова доба давніх слов'ян, римлян. Всього у цьому районі між селом Мигія та селищем Олександрівка виявлено 98 археологічних пам'яток. Гранітно-степове Побужжя тісно пов'язане з Військом Запорозьким Низовим та Запорозькою Січчю. Південний Буг ставився серед запорожців як друга за значенням річка після Дніпра. На території Гранітно-степового Побужжя розташовувався Гард (в околицях сучасного м. Южноукраїнська) – адміністративний центр Буго-Гардової паланки, найбільшої за розмірами серед восьми територіальних одиниць Запорозької республіки. Першим паланковим отаманом тут був князь Дмитро Вишневецький.

Вже багато років Бузькі пороги є меккою водних туристів. В урочищі Протіч розташована одна з найкращих у Європі природних трас веслувального слалому. Прямовислі скелі каньйону – улюблене місце змагань спортсменів-скелелазів.

Дністровський каньйон

Дністрóвський каньйо́н – каньйон, утворений річкою Дністер і розташований на межі 4 областей: Івано-Франківської, Тернопільської, Чернівецької та Хмельницької. Загальна довжина його становить близько 250 км, що забезпечує Дністровському каньйону місце серед найбільших каньйонів не лише України, а й Європи. Дністровський каньйон визнаний одним із 7 природних чудес України. Утворився внаслідок специфічної геологічної будови місцевості, а також тектонічних рухів та процесів водної і вітрової ерозії. На території каньйону знаходиться численні об'єкти природно-заповідного фонду України, зокрема: Національний природний парк «Дністровський каньйон», Регіональ-

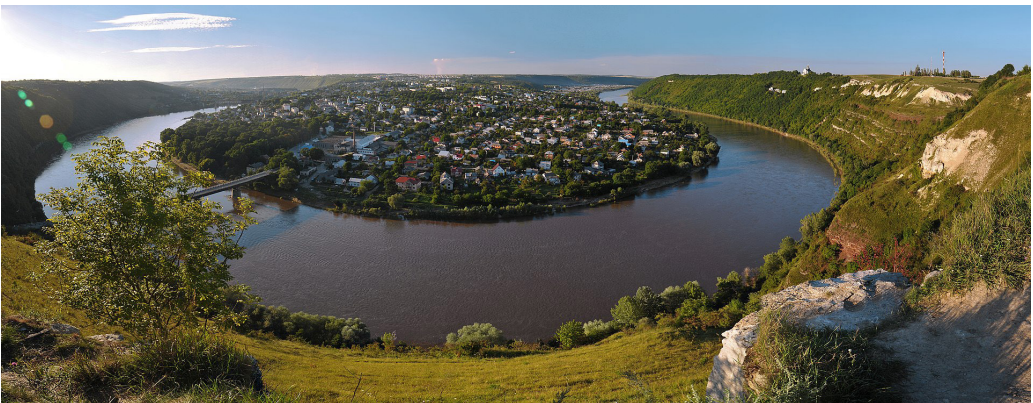
ний ландшафтний парк «Дністровський каньйон», Регіональний ландшафтний парк «Дністровський», Бакотська затока.

У долинах Дністра та його приток відслонюється потужний комплекс осадових товщ палеозойської ери, вік яких 570 млн. років. Каньйон починається в районі села Петрилів Івано-Франківської області унікальним відслоненням юрського періоду мезозойської ери (часів динозаврів), а закінчується поблизу села Трубчин Борщівського району Тернопільської області найбільшим у світі відслоненням силурійських порід палеозойської ери. Серед вапняків, містяться відбитки кількох видів викопних морських водоростей і різноманітний комплекс викопної фауни. За свідченнями українського вченого В. І. Гаврилишина, на території Дністровського каньйону збереглися залишки тварин, що жили в тодішньому морі в юрський період. До того ж 125 видів були вперше описаними в літературі.

Унікальними є дністровські скелі з природними чи рукотворними печерами. Здавна деякі з них були пристосовані під печерні храми і монастирі. Одним із таких печерних монастирів був кам'яний грот «Скеля монахів», що біля села Литячі на лівому березі Дністра.

Багатими на рослинність є схили каньйону, прибережні луки та поля. Серед рослин є багато рідкісних видів, таких як, наприклад, лілія лісова, горицвіт, первоцвіт, ромашка лікарська, молодило руське, ефедра двоколоса, мигдаль степовий, цибуля круглонога та ін. Також на території парку зустрічаються рослини угруповання, занесені до Зеленої книги України та Червоної книги України.

Різноманітним є тваринний світ каньйону. У лісах водяться козулі, зайці, борсуки, лисиці, вепри, білки та інші тварини. На

кам'яних схилах і в чагарниках живуть ящірки, мідянки, гадюки, вужі. Десятки видів птахів освоїлись у лісах, луках, річкових заплавах і на схилах стрімких пагорбів (зозулі, соловейки, дятли, ластівки, дикі качки і гуси, мартини, сірі та білі чаплі, чорні лелеки, круки, яструби, шуліки тощо). У річці Дністер є 40 видів риб: короп, підуст, окунь, сом, марена, лящ, судак, щука, верховодка та багато інших. Велика кількість жаб і раків свідчать про допустиму екологічну чистоту дністровської води. У порівнянні з іншими великими річками, Дністер вважається однією з найчистіших річок Європи. На території Дністровського каньйону зустрічається багато рідкісних та зникаючих видів комах, понад 50 з яких занесені до Червоної книги України.

Мармурова печера

Мармурова печера – печера на нижньому плато гірського масиву Чатир-Даг Кримських гір. Розташована у Сімферопольському районі Автономної Республіки Крим (Україна), неподалік від села Зарічне. Популярний туристичний об'єкт. Мармурова печера згідно з рішенням всеукраїнського Інтернет-опитування 2008 року, визнана однією з 7 природних чудес України.

Печеру відкрито в 1987 році. Заслуга у відкритті, збереженні та обладнанні Мармурової печери належить сімферопольським спелеологам. Вхід до печери розташований на висоті 920 м над рівнем моря. Закладена вона у блоці вапняків мезозойської ери й складається з трьох частин: Головної галереї, Нижньої і бічного «Тигрового ходу». Величезних розмірів галереї натіканнями поділяються на окремі зали. Протяжність розвіданих ходів – 2050 м, глибина – 60 м. Довжина обладнаних екскурсійних маршрутів – понад 1 км. Температура повітря на екскурсійній ділянці постійно тримається на відмітці +9°C. До спелеокомплексу «Мармурова печера» входить печера Еміне-Баїр-Хосар, що також приваблює значне число відвідувачів різнобарв'ям кальцитових утворень, інтер'єрами і красою. Унікальність Мармурової печери принесла їй світову популярність. За оцінкою відомих спелеологів, вона належить до п'ятірки найкрасивіших обладнаних печер планети. Одну з найвідвідуваніших печер Європи, Мармурову, в 1992 році було прийнято до Міжнародної асоціації обладнаних печер (м. Генга, Італія).

Мармурова печера – унікальна за красою печера зі складною системою залів і галерей. Для входу відвідувачів у печеру споруч-

джено штучний 10-метровий тунель. Печера Мармурова зустрічає гостей «Галереєю казок», ширина якої – 20 м. Галерея пишно прикрашена сталактитами, сталагмітами, натічними драпіровками. Освітлений маршрут веде вглиб печери. Експурсійна доріжка огинає химерні творіння сталагмітів, що своїми контурами дивно нагадують казкових героїв. Світло вириває з п'тьми «Слоненя» та «Мамонта», голову «Господаря печери», «Діда Мороза», «Царівну-жабу». Всі ці фігури створені протягом мільйонів років краплинами води.

У галереї «Тигровий хід» склепіння печери опускається, і тут добре видно дзвіноподібні поглиблення, що були промиті напірними водами та згодом прикрашені сталактитами. Сюди веде зручний тунель у монолітній породі, що прокладено на місці виявленого вузького сифонового каналу. Мальовничі натічні колоди розділяють галерею на окремі зали. На дні видно невеликі ванночки з водою. Натічні завіски, кам'яні водоспади, каскади гурових озер, «печерні перли», унікальна ніша «геліктитових квітів». З експурсійної доріжки можна побачити дно колодязя, де на глибині 6 м було знайдено кістки печерного ведмедя.

Таємничою темрявою оповито залу «Перебудови». Але темрява відступає в промінні прожекторів, і тоді приголомшують її розміри. Це одна із найбільших обладнаних залів світу: площа її 4 тис. м², висота – понад 20 м. Величезні кам'яні

брили покривають дно. Східну стіну зали на висоту 6–8 м вкрито білосніжним коралітовим килимом кам'яних квітів, протяжність якого близько 40 м. Унікальним є 7-метровий сталагміт, що лежить на боці і має назву «Башта, що впала». А поряд із велетнем – витончені крихкі мережива – гурові озера, на дні яких знаходять так звані «печерні перли».

Гарний вигляд відкривається з гребеня однієї з найбільших в Європі кальцитових гребель (ширина основи 56 м). У центрі «Палацової зали», частину якої видно з греблі, розташовані гран-

діозні натічні колони «Король» і «Королева зі свитою» – сталагмітами різних форм. Гурові озера прямують до «Глиняної зали». Натікань в ньому небагато, але кожне – неповторне. Тут і закінчується «Головна галерея».

Нижня галерея є геолого-мінералогічним заповідником. Вузький хід переходить у 12-метровий колодязь, що веде до «Зали Троянд» – хаосу кам'яних брил, що покриті виблискуючими коралітами та сталагмітами. За нею – абсолютна гармонія «Зали Надій», потім «Балконна», «Люстрова», «Обвальна» та «Руслова» зали, зали «Шоколадка» та «Геліктитова». Тут ходи розбігаються в різні боки. Далі дороги поки немає.

Подільські Товтри

Національний природний парк «Подільські Товтри» (НПП «Подільські Товтри») – національний природний парк в Україні, в межах Городоцького, Чемеровецького та Кам'янець-Подільського районів (згідно з новим адміністративним поділом – в межах Кам'янець-Подільського та Хмельницького районів) Хмельницької області. Національний природний парк «Подільські Товтри» увійшов до семи природних чудес України у 2008 р. З 13 липня 2017 року масив «Сатанівська Дача» НПП «Подільські Товтри» (212,01 га) входить у світову спадщину ЮНЕСКО як один з масивів Букових пралісів Карпат та давніх букових лісів Німеччини.

Загальна площа території парку – 2613,2 км², з них у власності парку перебуває 45,2 км². За площею це найбільший парк України. Наявні на території унікальні рукотворні об'єкти та неповторні природні комплекси створили виняткові умови для розвитку туризму – не тільки оздоровчого, але й пізнавального. На території парку перебуває під охороною 129 об'єктів природо-заповідного фонду. Серед яких є парки і садиби різного ступеня збереження і культурно-історичної цінності. Є також 19 археологічних пам'яток, понад 300 історико-архітектурних пам'яток (зокрема, в Кам'янці-Подільському – понад 200 об'єктів).

Товтровий кряж (або Медобори) – це колишній бар'єрний риф, який утворився колоніальними організмами (літотамнієви ми водоростями, мшанками, устрицями, коралами), які жили в морях тортонської і сарматської епох. Простягається він по східній околиці Подільської височини на 200 км у вигляді яскраво вираженого валу з великою кількістю бічних відгалужень. Починається він біля смт Підкамінь у Львівській області і простя-

гається в напрямку Скалата, Кам'янця-Подільського і далі, за Дністер, у Молдову. Гряда чітко виражена в рельєфі і виступає ланцюжком горбів з абсолютними відмітками 400—486 м (перевищення над довколишньою місцевістю становить 40—60 м, а на ділянці Збруч – Кам'янець-Подільський – до 100 м). Вершини горбів і гряд – це хаотичне нагромадження вапнякових брил різних розмірів.

Росте 2977 видів, форм і сортів рослин з різних кліматичних зон, зокрема 521 вид дерев і кущів, з деревно-чагарникової та трав'янистої флори – 395 видів плодових рослин, 620 видів тропічних, 111 видів корисних трав'янистих рослин місцевої дикоростучої флори. Фауна хребетних тварин національного природного парку «Подільські Товтри» представлена близько 366 видами. З них ссавців – 71 вид, птахів – 223 види, плазунів – 10 видів, земноводних – 11 видів, риб – 51 вид. До Червоної книги України занесено близько 50 видів тварин поширених на території НПП (з яких: близько 5 видів риб, 1 – земноводних, 3 – плазунів, близько 20 – птахів та 28 – ссавців). Характерними представниками фауни парку, що включені до Червоної книги України, є підковоніс малий, вечірниця руда, нічниця велика, вухань звичайний, широковух європейський, нічниця ставкова, хом'як звичайний, видра річкова, пугач та інші. До Європейського червоного списку включені: нічниця ставкова, вухань бурий, вовчок ліщиновий, видра річкова, вовк, деркач; до списків Бернської конвенції: підковоніс малий, нічниця велика, пірникоза мала, боривітер звичайний, сова вухата, бджолоїдка звичайна, одуд, дятел великий, квакша звичайна та ряд інших.

Світязь

Світязь – найглибше озеро в Україні. Розташоване в межах Ковельського району Волинської області. Належить до групи Шацьких озер, що у межиріччі Прип'яті й Західного Бугу, поблизу смт Шацьк, на території Шацького національного природного парку (Волинське Полісся). Берегова лінія протяжністю понад 30 км заросла комишами, очеретом та осокою. Поблизу берегів вода частково вкрита ряскою й лататтям. Самі береги окреслені нечітко – піски, крейдяний мергель і вапняки надають їм своєрідності й неповторності. Сосни з березами, грабами, дубами подекуди підступають до самої води. Вздовж берегів іноді трапляються галька і валуни, окремі ділянки заболочені. Є затоки – найбільші Бужня і Лука. Озеро багате бентосом, рибою (вугор, лящ, окунь, щука, сом), водоплавними птахами; умови сприяють розведенню хутрового звіра. На Світязі випадає за рік у середньому 543 мм опадів. Найдощовитішого 1974 року тут випало 843,6 мм опадів. Живиться Світязь переважно підземними та атмосферними водами.

Довжина озера 7,8 км, ширина 4,1 км. Площа 27,5 км², найбільша глибина 58,4 м, середня глибина – 7,2 м, прибережна смуга мілководна. Прозорість води 3–5,4 м (іноді до 8 м). Верхні шари води влітку прогріваються до +20 °С і більше, на глибині (15–17 м) температура постійна і становить +9 °С. Взимку озеро замерзає. На озері є острів площею до 7 гектарів. Через канал Світязь з'єднаний з озером Луки (на півночі) та іншими озерами. Хімічний склад води озера Світязь: мінералізація води не висока – близько 200 мг/дм³. У Світязі зберігається досить висока якість води, оскільки поряд немає значних джерел забруднення,

а статус національного природного парку сприяє охороні вод.

Серед учених немає єдиної думки щодо походження Світязю та інших Шацьких озер. Одні вважають, що після відступу Дніпровського льодовика понад 10 тис. років тому на Поліссі утворилося величезне водоймище. Льодовик з півночі підпірав його, не давши воді стікати вниз. Озера вважаються реліктовими, тобто є залишками цього гігантського водоймища, западини якого з часом поглибилися вимиванням вапняків підземними потоками. Інші учені стверджують, що озера мають винятково карстове походження. А поява глибоких западин, як припускають, пов'язана з підняттям і опусканням окремих тектонічних блоків.

Шацькі озера, зокрема Світязь, приваблюють чимало туристів, які розміщуються переважно в котеджах і пансіонатах, збудованих навколо озера поблизу смт Шацьк та сіл (Світязь, Пульмо), а також у приватному секторі, який користується великою популярністю.

За ствердженням екологів, через розробку Хотиславського крейдяного кар'єру, що знаходиться на території Білорусі, може зникнути озеро Світязь. Його обміління може відбутися за 10-15 років через зниження рівня ґрунтових вод, що живлять озеро. Глибина Світязя – більше 50 метрів, а глибина Хотиславського кар'єру повинна досягти 40 метрів. Відстань між ними – 25 кілометрів. Всі підземні джерела взаємопов'язані.

Синевир

Синевір (інша назва – Морське Око) – найбільше озеро Українських Карпат. Розташоване в Міжгірському районі Закарпатської області, в гірському масиві Внутрішні Горґани. Входить до складу Національного природного парку «Синевир». Загатного походження. Озеро вважається найцікавішим об'єктом Національного природного парку «Синевир» і є однією з візитних карток Українських Карпат. Воно розташоване на висоті 989 метрів над рівнем моря, має середню площу 4-5 гектарів, його середня глибина становить 8-10 м, максимальна – 22-24 м. Через значну висоту над рівнем моря і порівняну глибоководність навіть у найтепліші дні прогріваються лише верхні 1-2 метри озера до максимальної температури +11-13°C.

Озеро утворилося в результаті потужного зсуву, спричиненого землетрусом близько 10 тисяч років тому. На висоті 989 м гірські кам'яністі породи стали на шляху швидкого струмка, утворивши греблю і повністю перегородивши вузьку долину. Улоговина, що

при цьому виникла, заповнилася водою трьох гірських струмків.

Флора і фауна озера і навколишніх територій досить різноманітна. Тут водяться гірська козуля, європейський олень, ведмідь, рись, вовк, лисиця, борсук, горностай. У прозорій воді озера добре почувуються форель озерна, райдужна та струмкова. На прибережному просторі поширені близько 90 видів рослин занесених до Червоної книги України. Краєвиди відзначаються надзвичайною мальовничістю й величністю. Стрімкі схили, вкриті струнками ялинами, вік яких становить 140-160 років, спадають прямо до водної поверхні. Посередині озера розмістився, немов зіниця блакитного ока, невеликий острівець площею всього кілька метрів. Звідси і народна назва озера – Морське Око.

Люди своєю творчою фантазією намагаються доповнити красу природи. Архітектор Юрій Соломін вдало вписав оглядові майданчики в навколишній ландшафт. А на півострівці височить вирізана із червоного дерева скульптурна композиція «Синь і Вир», яка знизу опирається на металеву основу. Висота монумента становить 13 метрів. Згідно з легендою мальовниче озеро утворилося від потоку сліз графської доньки Синь на місці, де її коханого, простого верховинського пастуха Вира, за наказом графа було вбито кам'яною брилою через його жебрацьке походження.

Щороку біля озера проводиться фестиваль «На Синевир трембіти кличуть», що супроводжується ярмарком виробів народних умільців, етнографічними експозиціями та виступами найкращих фольклорних колективів Закарпаття.

